

Nina Pilszczikowa Chodak (1927-2023)

Afrykanistyka polska poniosła niepowetowaną stratę: odeszła sławna hausanistka, przez czternaście lat związana z Uniwersytetem Warszawskim, nauczyciel akademicki i pracownik naukowy

Urodziła się w 1927 roku w Saratowie koło Stalingradu. W 1950 roku otrzymała stopień magistra, a w 1954 roku tytuł doktora nauk humanistycznych Uniwersytetu w Leningradzie. W końcu lat pięćdziesiątych wyszła za mąż za polskiego socjologa, Szymona Chodaka. Jej przodkowie byli polskiego pochodzenia, co znajduje potwierdzenie w archiwum w Stanfordzie. W czasie pobytu w Anglii Jej małżonek nawiązał kontakty z afrykanistami brytyjskimi i pod ich wpływem zajął się badaniami religii afrykańskich, wspierany przez panią Doktor, która rozpoczęła pracę nad językiem Larteh. Zebrała obszerny materiał w tym języku. Jej informatorem był brat wodza ludu Larteh. Przy współpracy z nim napisała pierwszy artykuł na temat tego afrykańskiego języka.

Po przyjeździe do Polski została zatrudniona na umowie o pracę w charakterze asystentki profesora Stefana Strelcyna, wspierając go w nauczaniu języka amharskiego. Po dwóch latach powierzono Jej cały program hausanistyczny. Jednocześnie pracowała nad przygotowaniem pracy habilitacyjnej.

Pobyt w Polsce (1954-1968) uważała Pani Doktor za najlepszy okres w Jej życiu. Jej informatorami byli dwaj studenci hauszańscy: Sani Oumarou z Nigru i Mohammed Yahaya z Nigerii. Jako kierownik programu naukowego Prof. S. Strelcyn otrzymał prestiżową w świecie etiopistycznym nagrodę cesarza Hajle Sellasje, co przyczyniło się do rozwoju afrykanistyki warszawskiej. Tymczasem w kraju stało się bardzo niespokojnie. Z Katedry zatrudniającej męża Pani Doktor zwolniono wszystkich pracowników. Mimo sławy w świecie naukowym Prof. Strelcyn zmuszony został do opuszczenia kraju i wyjazdu do Anglii. Wkrótce dołączyła do niego małżonka z synem.

Po wymuszonym opuszczeniu Polski Państwo Chodakowie przeżyli gehennę w poszukiwaniu nowego miejsca na ziemi: Wielka Brytania, USA, Kanada, Ghana, Nigeria, Tanzania. W końcu owdowiała Pani Doktor zamieszkała z synem na Hawajach. Zatrzymali się w Kalifornii, gdzie Prof. Sz.Chodak dostał stałą pracę. Pani Doktor podjęła badania nad

czasownikiem w języku rosyjskim w porównaniu z systemem czasowników hausa. Będąc Rosjanką była w Kanadzie zatrudniona jako nauczycielka Jej rodzimego języka. Z miejsc czasowego zatrudnienia uzyskała w Kanadzie skromną emeryturę, pozwalającą Jej na kontynuowanie pracy naukowej.

Państwo Profesorstwo zamieszkali w Kanadzie, na wyspie Gabriola. Podczas pobytu na Hawajach Dr Pilszczikowa zafascynowała się językiem hawajskim, który stał się głównym przedmiotem Jej badań. Hausa pozostał jednak dalej ulubionym przedmiotem Jej pracy naukowej.

W okresie działalności twórczej Pani Doktor w świecie hausanistycznym toczyły się zażarte spory odnośnie do dwóch spraw: przynależności języka hausa w mozaice językowej Afryki i problemu tonalności tego języka. Dr Chodak opublikowała na ten temat kilka artykułów, opowiadając się za jego czadyjskim rodowodem. Czas pokazał, że racja była po Jej stronie. Przedmiotem sporów hausanistów była kwestia tonalności języka hausa. Powszechnie uważano, że ma on jakieś nierozpoznane, suprasegmentalne cechy fonetyczne (akcent – nieakcent). Dr Pilszczikowa rozpoczęła badania dla wyjaśnienia tej sprawy. Wobec braku niezbędnej aparatury akustycznej posłużyła się informacjami zaczerpniętymi u źródła, czyli pomocą dwóch informatorów: Saniego Umaru z Nigru i Muhammada Yahaya z Nigerii. Przyrzędem służącym do realizacji tego celu były bębenki afrykańskie, których dźwięki przepełniały dawne pomieszczenia Katedry Semitystyki Uniwersytetu Warszawskiego. Na podstawie tych badań powstała praca habilitacyjna Pani Doktor na temat czasowników zmiennych (grade 2) w hausa, gdzie potwierdziła się obecność systemu tonalnego w tym języku. Praca ta wywołała burzę opinii i jest znana na całym świecie.

Dr Pilszczikowa Chodak pozostawiła trwały ślad w rozwoju językoznawstwa afrykańskiego. Wniosła doceniany w kraju i za granicą wkład do badań nad hausa, jednym z najważniejszych języków Afryki. Wykształciła kilku następców, głównie w aspekcie językoznawstwa porównawczego. Niech pamięć o Niej pozostanie w ich sercach i umysłach.

/Stanisław Piłaszewicz/